

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت درمان
مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی کشور
اداره پیشگیری از حوادث

دستورالعمل پیشگیری از حوادث چهارشنبه پایان سال

تهیه و تدوین: مریم قدیری افشار

1392

چهارشنبه سوری یکی از سنت‌های قدیمی ما ایرانیان است که در زمان‌های گذشته در حد یک آتش بازی مختصر در نقاط از پیش تعیین شده و در یک ساعت معین اجرا می‌گردید و هدف نهایی آن پاک‌سازی محیط زندگی و برطرف نمودن کدورت‌های مابین اقوام بود تا به هنگام فرارسیدن عید نوروز با دلی پاک و به دور از هرگونه کینه توزی و خصومت شروع سال جدید را جشن بگیرند.

متأسفانه در سال‌های اخیر مراسم سنتی و زیبای این شب رنگ دیگری به خود گرفته و تبدیل به بازی‌های خطرناک با مواد منفجره و محترقه گردیده است. آتش زدن بوته‌های خشک و پریدن از روی آتش به تجمع جوانان در خیابان‌ها، آتش زدن فشغله، پرتاب سیگار و ترقه تبدیل شده است که می‌تواند خطرات متعددی را برای بسیاری از هموطنان عزیزمان به دنبال داشته باشد. هر سال مواد محترقه ای وارد بازار می‌شوند که قدرت انفجار آنها بیشتر از قبل بوده و در بسیاری از مواقع جهت افزایش قدرت انفجار در داخل آنها از خرده شیشه استفاده می‌شود که در زمان انفجار علاوه بر تولید صداهای بسیار گوشخراش و آزاردهنده، آسیب‌های جدی به چشم و سایر نقاط بدن وارد میکنند.

وضعیت حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال در ایران:

بر اساس آخرین گزارش کشوری حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال، 1987 مورد مصدوم در سال 1391 گزارش گردید که مشابه سالیان گذشته گروه سنی جوان و نوجوان (گروه سنی 20-24 سال 18/8 % و گروه سنی 15-19 سال 16/8 %) بیشترین قشر آسیب پذیر را به خود اختصاص دادند. در سال 1391، بیش از 31 درصد از آسیب دیدگان دانش آموز بودند که آمار سال‌های گذشته نیز بیانگر این موضوع می‌باشد و نشان دهنده اهمیت موضوع پیشگیری در این گروه سنی است.

این حوادث موجب بروز صدمات جسمانی متعدد شد که شایعترین آن زخم، پارگی و بریدگی و سپس سوختگی درجه 1 بود.

در سال 1391 فراوانی مصدومین حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال در جنس مذکر 3/5 برابر جنس مونث گزارش گردید.

دانشگاه‌های علوم پزشکی کردستان (8/3)، ارومیه (7/9)، اردبیل (5/5)، قزوین (5/3) و شهید بهشتی (5/1) بالاترین میزان بروز حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال 1391 را به خود اختصاص داده‌اند.

تاریخچه و روند ثبت حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال:

با توجه به اهمیت موضوع و قابلیت پیشگیری از آن، برنامه پیشگیری از حوادث مربوط به شب چهارشنبه آخرسال، از سال 1382 در قالب طرح جامعه ایمن در سراسر کشور آغاز گردید.

در راستای اجرای این برنامه با هماهنگی های بین بخشی معاونتهای بهداشتی و درمان دانشگاههای علوم پزشکی، اطلاعات و مشخصات مصدومین این حوادث در مراکز بهداشتی درمانی و بیمارستانهای تابعه دانشگاههای علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی سراسر کشور ثبت میگردد.

تا سال 1387 اطلاعات مذکور در فرم کاغذی (پرسشنامه) ثبت و پس از ارسال به مرکز مدیریت بیماریها مورد تجزیه و تحلیل قرار می گرفت. از سال 1388 و پس از انتقال اداره پیشگیری از سوانح و حوادث از مرکز مدیریت بیماریها به مرکز مدیریت حوادث و فوریتهای کشور، اطلاعات مذکور در پرسشنامه الکترونیکی طراحی شده در پورتال معاونت درمان ثبت میگردد. به این ترتیب که ثبت حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال در مراکز بهداشت شهرستان انجام می پذیرد، بطوریکه کارشناسان مستقر در مراکز بهداشت شهرستان پس از جمع آوری اطلاعات از مراکز بهداشتی درمانی و بیمارستانهای تابعه، مستقیماً اطلاعات را در پورتال معاونت درمان ثبت میکنند و کارشناس پیشگیری از حوادث مستقر در ستاد دانشگاه وظیفه نظارت بر صحت ثبت اطلاعات را برعهده دارد. اطلاعات مذکور پس از بازبینی نهایی در اداره پیشگیری از حوادث و ارتقاء ایمنی مرکز مدیریت حوادث و فوریتهای پزشکی، مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد.

لزوم ثبت حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال:

زیر بنای برنامه ریزی و کنترل حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال، نظام جمع آوری، ثبت و تحلیل اطلاعات موجود می باشد. تجزیه و تحلیل این داده ها و گزارش آنها به مسئولان، تصمیم سازان و پژوهشگران روشنگر نحوه بروز و روند حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال در سطح جامعه و یا مناطق جغرافیایی خاص خواهد بود. نظام ثبت حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال ابزار اصلی مدیریت و کنترل این حوادث میباشد، این منبع اطلاعاتی مهم نه تنها برای مطالعات اپیدمیولوژیک بلکه برای برنامه ریزی و پیش بینی وقایع و تعیین تاثیر مداخلات، مورد نیاز است.

اهداف

هدف کلی:

پیشگیری از آسیبهای ناشی از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال

اهداف اختصاصی:

- ✓ کاهش وقوع آسیب های ناشی از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال
- ✓ کاهش میزان مرگ و میر ناشی از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال
- ✓ کاهش میزان معلولیتها و آسیب های ناشی از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال

استراتژی:

- ✓ جلب همکاری های درون بخشی، بین بخشی و جامعه
- ✓ جلب مشارکت جامعه و نهادهای غیر دولتی
- ✓ ارتقاء سطح آگاهی مردم
- ✓ جمع آوری اطلاعات لازم و اولویت بندی بر اساس معیارهای موجود
- ✓ طراحی و اعمال مداخله مبتنی بر شواهد و اولویتهای هر جامعه
- ✓ پژوهش
- ✓ پایش و نظارت
- ✓ ارزشیابی

فعالیتهای مربوط به هر استراتژی:

استراتژی اول: جلب همکاری های درون بخشی، بین بخشی و جامعه

فعالیتها:

- ✓ برگزاری جلسات با سازمانهای ذیربط
- ✓ مشخص نمودن وظایف هر سازمان
- ✓ یافتن نقاط مشترک در هر سازمان و پرهیز از موازی کاری

استراتژی دوم: جلب مشارکت جامعه و نهادهای غیر دولتی

فعالیتها:

- ✓ استفاده از ظرفیتهای سازمانهای دولتی و غیر دولتی و مردمی
- ✓ برقراری ارتباطات مستقیم و قوی با گروههای خاص مانند بسیج

استراتژی سوم: ارتقاء سطح آگاهی کارشناسان، متخصصین و مردم

فعالیتها:

- ✓ تعیین نیازهای آموزشی و برنامه ریزی کلی به صورت:
 - برگزاری کلاسهای توجیهی برای کارشناسان در سطح دانشگاه و شهرستان
 - برگزاری کلاسهای توجیهی برای بهورزان و رابطین بهداشتی
 - برگزاری کلاسهای توجیهی برای دانش آموزان و معلمان
- ✓ آموزش عموم مردم از طریق:
 - مدارس و دانشگاهها
 - مهدکودک ها
 - استفاده از ظرفیتهای صدا و سیما در تولید و پخش انواع سریال، کارتون، تیزر، پخش پیام های آموزشی به صورت زیر نویس، انجام مصاحبات مرتبط با افراد حادثه دیده و متخصصین امر
 - استفاده از ظرفیت های مطبوعات
- ✓ تهیه و توزیع پمفلت، انتشار مقالات، کتاب و جزوات آموزشی و ... با رویکرد کاهش حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال

استراتژی چهارم: جمع آوری اطلاعات لازم و اولویت بندی بر اساس معیارهای موجود

فعالیتها:

- ✓ جمع آوری اطلاعات مصدومین
- ✓ ثبت و ارسال گزارش حوادث
- ✓ بررسی و آنالیز اطلاعات
- ✓ تهیه بانک اطلاعاتی و گزارشات نهایی و به اشتراک گذاشتن آن با افراد و سازمانهای متقاضی
- ✓ تعیین اولویت های مداخله (گروههای آسیب پذیر و ...)

استراتژی پنجم: طراحی و اعمال مداخله مبتنی بر شواهد و اولویتهای هر جامعه

فعالیتها:

- ✓ طراحی مداخلات بر پایه های موجود
 - آماده باش نیروهای امدادرسان

- استقرار آمبولانس در مناطق خاص
- منع فروش غیرقانونی مواد محترقه توسط دستفروشان
-

استراتژی ششم: پژوهش

فعالیتها:

- ✓ تعیین نیازها و اولویتهای پژوهشی
- ✓ تعیین گروه تحقیق
- ✓ زمانبندی انجام تحقیقات
- ✓ استفاده از تجارب سایر کشورها

استراتژی هفتم: پایش و نظارت

فعالیتها:

- ✓ ایجاد سیستم نظارت و پایش با مشارکت تمامی نهادهای ذیربط
- ✓ تهیه چک لیست نظارتی در حوزه های مختلف

استراتژی هشتم: ارزشیابی

فعالیتها:

- ✓ تجزیه و تحلیل آمار در طی مراحل مداخله
- ✓ ارزیابی میزان دسترسی به اهداف از پیش تعیین شده
- ✓ ارزیابی فعالیتهای مربوط به هر سازمان در حین انجام طرح

اقدامات نهایی:

- (1) تشکیل کمیته پیشگیری از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال با عضویت سازمانهای مربوطه
- (2) تهیه بانک جامع اطلاعات مربوط به چهارشنبه پایان سال در کشور
- (3) طراحی مداخلات پیشگیری از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال با در نظر گرفتن منابع و ظرفیتهای هر دانشگاه
- (4) تبیین شاخص ها جهت پایش و ارزشیابی مداخله
- (5) تعیین شرح وظایف اعضا با توجه به نوع مداخله و وظیفه سازمانی اعضا

6) تامین منابع لازم جهت اعمال مداخله

7) اجرای مداخله

8) پایش و ارزشیابی فعالیتها با استفاده از شاخص های تعیین شده

اصول پیشگیری از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال:

هرگونه بی توجهی به نکات ایمنی و سهل انگاری در برپایی مراسم چهارشنبه سوری می تواند زیان های جانی و مالی سنگین و غیر قابل جبرانی را در پی داشته باشد.

خانواده ها میتوانند نقش مهمی را در پیشگیری از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال ایفاء می کنند. ممکن است موضوع ایمنی و پیشگیری از حوادث مربوط به چهارشنبه پایان سال، در بدو امر برای گروه سنی نوجوان و جوان جالب نباشد، چرا که آنها مجبورند محدودیتهایی را درانجام این تفریح خطرناک متحمل شوند، ولی میتوان با نشان دادن اهمیت موضوع و اینکه حوادث مربوطه می تواند تهدید کننده سلامت آنها باشد، آموزش در این زمینه را برای آنها جالبتر کرد. باید کودکان و نوجوانان را تشویق کرد که از حوادث درک خوبی داشته باشند. باید به آنها آموزش داد که آنها در مقابل مواد محترقه و حوادث ناشی از تماس با آن آسیب پذیر هستند. آموزش آسیب پذیری در مقابل خطرات مذکور، از اهمیت خاصی برخوردار است.

توصیه های پیشگیرانه برای عموم:

- ✓ در شادی های فرزندان دلبندتان مشارکت کنید تا همیشه نظاره گر گل خنده هایشان باشید.
- ✓ فرزندان را در تهیه وسایل آتش بازی بی خطر و مفرح همراهی کنید.
- ✓ از نگهداری مواد محترقه، تهیه و ساخت وسایل آتش بازی دستی توسط فرزندان اکیدا جلوگیری نموده و نظارت بر موضوع را جدی بگیرید.
- ✓ از نگهداری مواد محترقه و وسایل آتش بازی (حتی وسایل و مواد استاندارد) در نزدیکی وسایل حرارتی و برقی خودداری نمایید.
- ✓ حتی الامکان برای روشن کردن آتش از محل های تعیین شده توسط شهرداری منطقه استفاده کنید.
- ✓ در هنگام برپایی آتش در داخل یا خارج از ساختمان از دسترسی به کپسول اطفاء حریق و جعبه کمک های اولیه اطمینان حاصل نمایید.
- ✓ مراقب رفتارهای خطرناک و ناهنجار افراد باشید و در صورت لزوم مراتب را به واحدهای گشتی نیروی انتظامی و یا پلیس 110 اطلاع دهید.

- ✓ از سوزاندن وسایل یا مواد غیر متعارف مانند لاستیک و آمپول و استفاده از مواد آتش زا نظیر بنزین، الکل، کاربیت و مانند آن جدا خودداری نمایید.
- ✓ از برپایی آتش در معابر باریک و در نزدیکی پست های برق یا ایستگاههای تقلیل فشار گاز و پارکینگ های عمومی خودداری کنید.
- ✓ از برپایی آتش های حجیم و غیر قابل مهار خودداری نمایید.
- ✓ نگهداری مواد محترقه غیر استاندارد از قبیل اکلیل و سرنج و ... غیر مجاز و برخلاف قانون بوده و می تواند خسارات جبران ناپذیری برای خود و دیگران به همراه داشته باشد.
- ✓ با رعایت حقوق شهروندی از پرتاب نارنجک و مواد محترقه به ساختمان ها که موجب آسیب رساندن و بد منظر کردن سیمای شهر می گردد، خودداری نمایید.
- ✓ از حمل مواد محترقه حتی به مقادیر بسیار کم، در جیب لباس و کیف جداً خودداری کنید.
- ✓ در صورت نگهداری مواد محترقه، حتی کم خطر تماماً آن را در جای خشک و خنک نگهداری کنید .
- ✓ مواد محترقه را به طرف افراد دیگر پرتاب نکنید.
- ✓ هیچگاه مواد محترقه را در ظروف شیشه ای یا فلزی قرار ندهید، زیرا در صورت انفجار ذرات شیشه یا فلز، به اطراف پرتاب شده و سبب صدمات و خطرات جانی خواهد شد.
- ✓ از آتش زدن لاستیک، هیزم، کارتن خالی و امثال آن در واحدهای مسکونی، معابر، کوچه و خیابان خودداری نمایید.
- ✓ گاهی جوانان و نوجوانان جهت تهیه مواد محترقه به فروشگاههای رنگ و مواد شیمیایی مراجعه می کنند لذا به فروشندگان این قبیل مواد توصیه می شود که اکیدا از فروش مواد آتش زا به این گروه سنی خودداری کنند.
- ✓ از پرتاب نمودن ظروف تحت فشار از جمله کپسول، اسپری، حشره کش ها و غیره در آتش خودداری نمایید.

نکات ایمنی هنگام وقوع آتش سوزی:

- بر اساس آخرین آمار در حدود 8/6 درصد از حوادث در حال تهیه و ساخت مواد محترقه به وقوع می پیوندد پس باید خود را برای رویارویی با آتش سوزی آماده نمود.
- 1- سرعت عمل هنگام روبرو شدن با آتش سوزی برای نجات جان خود و مصدومان احتمالی، کاملاً حیاتی است.
 - 2- همان طور که میدانیم آتش خیلی سریع انتشار می یابد، بنابراین بلافاصله آتش نشانی(125) و اورژانس (115) را خبر کنید و تا آنجا که می توانید، اطلاعات کاملی در مورد بروز حادثه به آنها بدهید.
 - 3- سعی کنید که افراد را از ساختمان بیرون ببرید.

- 4- با رعایت جوانب احتیاط به خاموش کردن آتش بپردازید.
- 5- به هیچ وجه وارد ساختمان آتش گرفته نشوید مگر آن که مجهز به ماسک تنفسی باشید و کاربرد آن را بدانید.
- 6- قبل از فرار از اتاقی که در آن بسته است، در را لمس نمایید. اگر در داغ باشد از خروجی های دیگر استفاده کنید.
- 7- اگر در ساختمان آتش گرفته گرفتار شده اید فوراً به اتاقی که دارای پنجره است بروید و در را ببندید سپس پتو یا فرش را طوری زیر در قرار دهید که دود وارد اتاق نشود و آنگاه از طریق پنجره تقاضای کمک کنید.
- 8- اگر دود، حرارت یا شعله های آتش مسیرهای خروجی شما را مسدود کرده است در را ببندید و در اتاق بمانید. تنها با استفاده از پارچه سفید از طریق پنجره کمک بخواهید. اگر در اتاق تلفن وجود دارد با آتش نشانی (125) تماس بگیرید و موقعیت خود را خبر دهید.
- 9- زمانی که در جریان حریق واقع می شوید با حفظ خونسردی تمام تهویه های ساختمان را خاموش کنید تا به این ترتیب از ورود اکسیژن به داخل ساختمان جلوگیری شود.
- 10- ظرف مشتعل را حرکت ندهید. شعله را با شن، نمک، پتوی نمناک یا پوشش های دیگر خفه کنید.
- 11- امدادگران و یا افرادی که در جریان حریق واقع شده اند باید لباس های دارای الیاف مصنوعی و پلاستیکی را از خود دور کنند.

نکات ایمنی در نجات مصدوم از اتاق پر دود:

- 1- ابتدا مطمئن شوید برای نجات مصدوم جان خود را به خطر نمی اندازید.
- 2- طناب نجات را به کمر خود ببندید و آن را به دست یکی از حاضران بدهید.
- 3- روشی از نشانه های قراردادی بین خود و کسی که طناب را در دست دارد برقرار کنید تا زمانی که علامت دادید شما را بیرون بکشد. بهترین روش این است که طناب را به صورت دائم در حالت کشیده نگه دارید و در هنگام خطر آن را شل کنید تا فردمتوجه خطر شود و شما را بیرون بکشد.

توجه: بستن دستمال خیس به دور دهان و بینی باعث محافظت شما در برابر گاز یا دودهای سمی خواهد شد.

- 4- اگر تنفس مصدوم قطع شده بلافاصله تنفس مصنوعی را شروع کنید و سپس مصدوم را به بیمارستان برسانید.

- 5- مصدوم را با توجه به رعایت تمام جنبه های ایمنی به سرعت به سمت در خروجی بکشید. لباس آتش گرفته مصدوم را با استفاده از پتو، گلیم و یا کت خاموش کنید.
- 6- اگر لباس سوخته به پوست مصدوم چسبیده سعی نکنید آن را جدا کنید.

کمک های اولیه:

کمکهای اولیه در سوختگی:

- 1- وضعیت عمومی مصدوم را بررسی کنید. برای این منظور ابتدا از باز بودن راه های هوایی و تنفس صحیح اطمینان حاصل کنید.
- 2- در صورتی که مصدوم بیهوش است سر او را عقب بکشید تا زبان موجب انسداد راه های هوایی نشود.
- 3- اگر مصدوم نفس نمی کشد و نبض ندارد عمل احیاء (تنفس مصنوعی همراه با ماساژ قلبی) را آغاز کنید.
- 4- ناحیه سوخته را با آب سرد شست و شو دهید و بدین طریق آن را خنک کنید.
- 5- ساعت، گردنبند، دستبند، انگشتر، کمربند و کفش های مصدوم را در آورید.
- 6- به خاطر داشته باشید که اگر لباس مصدوم به پوست ناحیه سوخته چسبیده است لباس را از پوست جدا نکنید بلکه لباس را از دور تا دور محل چسبیده قیچی کنید.

در صورت آسیب دیدن چشم و یا پلک ها:

- 1- از مالیدن چشم ها و پلک ها خود داری کنید.
- 2- حتماً در اولین فرصت به اورژانس چشم پزشکی مراجعه کنید. زیرا در بعضی مواقع آسیب های چشمی در مراحل اولیه علائم زیادی ندارند و ظاهر بدی ایجاد نمی کنند اما می توانند حوادث ناگواری برای چشم ایجاد کنند.
- 3- چشم فرد آسیب دیده را با یک وسیله در دسترس مانند لیوانهای یک بار مصرف یا مقوایی که به شکل مخروط در آورده اید بپوشانید. نیازی به گذاشتن دستمال، پنبه یا گاز روی چشم وجود ندارد.
- 4- از هیچ گونه پماد یا قطره چشمی استفاده نکنید و چشم ها را نشوئید زیرا استفاده از آنها می تواند آسیب وارده به چشم را شدیدتر کند.
- 5- از مصرف آسپیرین، ایبوپروفن و مواد مشابه تا رسیدن به اورژانس چشم پزشکی خودداری کنید.

6- سعی کنید مواد غذایی به بیمار ندهید تا در صورت نیاز به جراحی بتوان در اولین فرصت این کار را انجام داد.

سخن آخر

استفاده از مواد آتش بازی هرگز به طور کامل ایمن نیست، حتی در صورتی که مراقبت کامل صورت گیرد. حوادث نه تنها ممکن است برای کسانی که در تهیه و ساخت مواد محترقه مشارکت دارند، رخ دهد بلکه ممکن است برای کسانی که به بازی و تماشا مشغولند نیز اتفاق بیفتد.

در صورت بروز هرگونه حریق و یا حادثه ضمن حفظ خونسردی در اسرع وقت با شماره تلفن 115 مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی و 125 سازمان آتش نشانی تماس گرفته و مراتب را با ذکر نوع حادثه و نشانی دقیق اطلاع دهید.

بیایید شور و شادی چهارشنبه سوری را با یک عمر غم و افسوس عوض نکنیم!